

Dědinová, Tereza

Prolog

In: *Na rozhraní světů : fantastická literatura v mezioborovém zkoumání.*
Dědinová, Tereza (editor). Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova
univerzita, 2016, pp. 149-150

ISBN 978-80-210-8441-4

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/136784>

Access Date: 05. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Ke kořenům **nejen české fantastiky**

PROLOG

Hledání zakládajícího díla fantastické literatury má bohatou a rozporuplnou tradici. Paul Kincaid vystihl komplikace s tímto úkolem spojené, když napsal: „Je to Mobiova smyčka: definice ovlivňuje vnímání historického výchozího bodu a to má zpětně vliv na definici“ (KINCAID 2005: 45, přeložila T. D.). Už vzhledem k neexistenci nerozporné a široce přijímané definice fantastické literatury jako celku se nám nabízí místo jednoho možného díla počínajícího tradici celé spektrum návrhů oddělených v čase i místem vzniku. Užitečné je rovněž odlišit tři úrovně fantastického podle Briana Atteberyho, které jsme představili v úvodní studii: logicky jinde budeme hledat zakládající dílo pro modus fantastického vyprávění a pro některý ze žánrů fantastiky (nejspíše *Frankensteina* Mary Shelleyové pro science fiction a George MacDonalda pro fantasy, byť autorem prvního samostatného fantasy světa je podle současných znalostí William Morris).

Edgar Allan Poe, kterému bývá přičítána odpovědnost za vznik moderní detektivní povídky (*Vraždy v ulici Morgue* z roku 1841), hororu (*Zánik domu Usherů* z roku 1839 a mnoho dalších povídek), ale i za inspiraci pro vědeckofantastickou literaturu (zejména díky povídce *Bezpříkladné dobrodružství Hanse Pfalla* z roku 1835), je vhodným autorem pro kapitolu otevírající historický oddíl této knihy už díky šíři svého uměleckého záběru.

Co se české kultury týče, za první science fiction román lze považovat *Život na Měsíci* (1881) Karla Pleskače, v němž je hrdina příběhu odnesen na Měsíc. Tato „naivní milostná romance překonávající meziplanetární prostor“ (ADAMOVIČ 2010: 11) ani „naivní dobrodružný příběh“ (IBID.) románu *Na novém světě* (který byl roku 1905 anonymně vydán v časopise *Červánky*) však vývoj české fantastické literatury příliš neovlivnily, mnohem silnější inspirací se stala díla zavedených autorů, kteří používali fantastické motivy jako platformu pro vyjádření myšlenky,

navození tajemna (jako v romanetech Jakuba Arbese) či satirický šleh (charakteristický pro dílo Svatopluka Čecha). Podrobně se fantastickým motivům v literatuře druhé poloviny devatenáctého století věnuje druhá kapitola.

Ještě v první polovině minulého století literární kritika postrádala pojem, jakým nazývat díla zacházející s fantastickými prvky: jak uvádí Ivan Adamovič v úvodu k antologii *Vládcové vesmíru*: „Pokud byla vůbec vnímána jako samostatný literární žánr, nesla přídomek literatura ‚utopistická‘, častěji v obecném povědomí splývala s technicko-dobrodružnými romány Julese Vernea“ (IBID.: 9). Tento stav se mění až po konci druhé světové války, byť přirozený vývoj fantastické literatury je na dlouho přetržen nástupem totality společenské, myšlenkové a kulturní, nicméně je to právě období mezi světovými válkami, v němž vznikají díla, která autory a čtenáře fantastické literatury inspirují dodnes. O vlivu Karla Čapka na utváření povědomí o science fiction svědčí i tradice udělování Ceny Karla Čapka (reprezentované stylizovanou figurkou mloka) za science fiction a fantasy, kterou od roku 1982 organizuje Československý Fandom. Propojení silného sociálního citění, pocitu odpovědnosti za vývoj společnosti s moudrou laskavostí a literárním talentem dalo vzniknout dílům, na jejichž naléhavosti nic nemění léta uplynulší od jejich vzniku. Autorem silně čerpajícím z traumatizujících zážitků první světové války a horečnatých tyfových vizí je Jan Weiss, analýza jeho díla v závěrečné kapitole oddílu neukazuje pouze na vývoj jeho poetiky z hlediska fantastického vyprávění, ale dotýká se i nutnosti vyrovnání se se životními a společenskými okolnostmi, za kterých Weiss psal a které, jak konstatuje Daniel Jakubíček, nakonec vedly k jeho odmlčení.

Autorům, o kterých píšeme v následujících kapitolách, je společná preference zájmu o vývoj člověka před zaujetím vynálezy a pokročilou technologií, což přispívá ke čtivosti jejich příběhů a aktuálnosti jejich poselství i v dnešní době.